

10. Радзівський В. О., Бурма В. О. Медобори: Путівник. Вид. 2-е зі змін. і доп. Львів: Каменяр, 1975. 88 с.
11. Сис Т., Паравійчук Л. Соляні шляхи. Радянське Поділля. 10 січня 1982 р.
12. Терський С. «Батиева» дорога у XII-XIV ст.: історико-географічний коментар. Словянський вісник: Зб. наук. праць. Вип. 11. 2011. С. 126-131.
13. Торгівля на Україні XIV – до сер. XVII ст.: Волинь і Наддніпрянщина: Збірник документів. Київ, 1990. С. 256-257.
14. Чобіт Д. Броди та його округа княжих часів Русі-України X-XV ст. (Воєнно-історичне дослідження). Броди: Просвіта, 2008. 244 с.
15. Ящук В. Королівська дорога біля Дранчі. URL: http://jasc51.io.ua/s76380/korolivska_doroga_bilya_dranchi.

Марта МАЦУЛЯК

магістрантка II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – проф. Мирослав СИВИЙ

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

У сучасному світі, де інформація поширюється з неймовірною швидкістю через цифрові медіа, медіаграмотність стає ключовим навиком для учнів. Особливо це актуально в освітньому процесі, де вивчення предметів, таких як фізична географія України, вимагає не лише засвоєння фактів, але й критичного аналізу джерел інформації. Фізична географія як дисципліна охоплює вивчення рельєфу, клімату, поверхневих вод, ґрунтів та інших природніх компонентів території України, і її вивчення часто спирається на карти, фото, відео та онлайн-ресурси. Однак, у еру фейкових новин та маніпулятивного контенту, учні ризикують отримати спотворену картину реальності, якщо не володіють навичками медіаграмотності.

Інформаційне перенасичення, поява нових цифрових платформ і активне використання візуальних даних (карти, інфографіка, супутникові знімки) роблять шкільний курс фізичної географії України особливо чутливим до якості інформації. Учні щодня стикаються з великою кількістю медіаматеріалів: від новин про стихійні лиха до кліматичних карт у соціальних мережах, від рекламних «сенсацій» про природні ресурси до псевдонаукових пояснень природних явищ. Це актуалізує потребу формування медіаграмотності саме в процесі вивчення фізичної географії.

Метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування та окреслення практичних підходів до розвитку медіаграмотності учнів під час вивчення фізико-географічних тем у закладах загальної середньої освіти.

Медіаграмотність зазвичай розуміють як здатність людини критично сприймати, аналізувати, оцінювати, створювати й поширювати інформацію в різних медіаформатах. У контексті шкільного курсу географії вона передбачає уміння розрізняти факти й оціночні судження, розуміння медіаманіпуляцій, стереотипів і пропаганди, навички перевірки джерел та ідентифікації фейків; здатність етично використовувати й продукувати контент. Медіаграмотна людина, коли бачить сумнівну інформацію, намагається обов'язково її перевірити. Це особа, яка не просто пливе за інформаційною течією, а й критично сприймає цей потік інформації [4]. Сучасні реалії в Україні вимагають навичок критичного мислення і вміння, верифікації інформації, контенту, медіамеседжів. Саме тому громадськими й державними організаціями налагоджено співробітництво із закордонними партнерами в галузі медіаосвіти через різні види методичної та проєктної роботи, вебінари та безкоштовні онлайн-курси.

Медіаосвіта є елементом навчального процесу, який формує у суспільстві медіакультуру, провадить навчання індивіда до безпечної і продуктивної взаємодії з новітнім мас-медіа, беручи до уваги, як звичні (телебачення, друковані видання), так і нові (Internet) медіа [2].

Фізична географія України є ідеальним полем для розвитку цих навичок, оскільки вона базується на емпіричних даних. Наприклад, вивчення Карпатських гір чи річки Дніпро вимагає аналізу картографічних матеріалів, кліматичних діаграм і фоторепортажів. Однак, у цифрову епоху учні стикаються з численними викликами. Зокрема, соціальні мережі часто поширюють спрощені або помилкові інтерпретації географічних явищ, у мережі легко зустріти «сенсаційні заголовки», за якими неперевірена, а іноді відверто хибна інформація.

Медіаграмотність у географічній освіті сприяє формуванню компетентностей, передбачених Новою українською школою (НУШ). Вона інтегрується з ключовими компетентностями, такими як інформаційно-цифрова грамотність і екологічна свідомість. У контексті фізичної географії, учні вчать розрізняти первинні джерела (наприклад, дані Державної служби статистики України) від вторинних (блоги чи соціальні мережі). Це допомагає сформувати критичне ставлення до джерел інформації та уміння їх верифікувати [3].

Інтеграція медіаграмотності в уроки географії вимагає системного підходу. Вчителі можуть використовувати активні методи навчання, такі як проєктна робота, дебати та аналіз кейсів. Наприклад, при вивченні рельєфу України учні можуть порівнювати офіційні карти з Google Maps чи Wikipedia з даними з підручників. При тому вони отримують завдання знайти відмінності та пояснити, чому вони

виникають. Це розвиває навички перевірки фактів, використовуючи інструменти як Google Earth чи офіційні сайти. До будь-якої теми фізико-географічного змісту можна підібрати численні зображення та відео. Здобувачі освіти навчаються розпізнавати маніпуляції. Наприклад, коли фото редагуються для підкреслення екологічних проблем чи масштабу природної катастрофи. Використовуючи метод групової роботи, на уроці можна проаналізувати кілька джерел із публічного простору. Для цього ставимо наступні питання: «Чи джерело надійне? Чи є автор? Чи підтверджено іншими джерелами?»

При вивченні теми «Внутрішні води України» [1] учні аналізують публікації про забруднення річок, наприклад, статті про промислові викиди в Дніпро. При тому, перш за все треба встановити надійність джерела, з'ясувати чи є воно первинним. Використовуючи дані з сайту Державного агентства водних ресурсів, здобувачі освіти можуть створити презентацію, де порівнюють реальні дані з медійними інтерпретаціями. Це розвиває розуміння, як медіа можуть спотворювати екологічні проблеми.

Дуже «медійною» є проблематика клімату та глобального потепління. Тематика зміни клімату й необхідність адаптації до наслідків цих змін потребує внесення коректив в зміст природничої освіти. Україна, ратифікувавши Паризьку кліматичну угоду, зобов'язалася інтегрувати теми, що стосуються змін клімату в шкільні навчальні програми. Концепція Нової української школи визначає екологічну грамотність як важливу компетенцію майбутнього громадянина. В навчальних програмах усіх шкільних предметів відображена наскрізна змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток».

Найбільше відчують на собі наслідки зміни клімату в майбутньому саме ті, хто тепер є школярами, тому важливо в закладах загальної середньої освіти не лише створити умови для формування в учнів компетенцій в сфері кліматичної освіти, але й навчити розрізняти фейкову й достовірну інформацію у висвітленні проблем зміни клімату. Школярі 8-го класу, вивчаючи тему «Клімат і кліматичні ресурси України» [1], достатньо підготовлені до глибшого вивчення особливостей клімату України, оцінки впливу зміни клімату на різні компоненти природного комплексу і можливості використання кліматичних ресурсів в різних сферах господарської діяльності, визначення впливу змін клімату на різні аспекти соціального життя, наведення прикладів адаптації до зміни клімату окремих населених пунктів.

Учні можуть створювати інфографіку чи відео про кліматичні зони України (лісостеп, степ, субтропіки Криму), використовуючи інструменти як Canva чи Adobe Spark. Це не лише закріплює знання про фізичну географію, але й вчить етичним аспектам медіа – уникати

плагіату та представляти факти об'єктивно. У контексті України, де географія тісно пов'язана з національною ідентичністю (наприклад, вивчення Чорнобиля як екологічної катастрофи), медіаграмотність допомагає протидіяти пропаганді в умовах гібридної війни.

Наведені вище приклади демонструють, як медіаграмотність робить уроки динамічними, поєднуючи теорію з практикою. Незважаючи на переваги, інтеграція медіаграмотності стикається з викликами: обмежений доступ до інтернету в умовах перебоїв з електропостачанням, брак підготовки вчителів та перевантаження програми. В умовах війни в Україні (з 2022 року) медіа часто маніпулюють географічними даними для пропаганди, що робить медіаграмотність ще актуальнішою.

Для розвитку медіаграмотності серед здобувачів освіти необхідно інтегрувати медіаграмотність у кожен урок, починаючи з 6-7 класів. Педагогам варто використовувати безкоштовні ресурси, як наприклад платформи "Освіторія" чи "Media Driver" для тренінгів. Необхідною і далеко не простою є співпраця з батьками для виконання домашніх завдань, що містять роботу з ресурсами мережі Internet. Зростає актуальність врахування при оцінюванні не лише знань, але й навичок критичного мислення.

Фізична географія України є змістовним і методичним підґрунтям для системного формування медіаграмотності учнів. Особливості курсу (опора на картографічні й статистичні дані, регулярне звернення до тем клімату, водних ресурсів, рельєфу, природних зон і екологічних проблем) роблять його природним середовищем для розвитку умінь критично аналізувати тексти, пов'язані з природними явищами та ресурсами України. При вивченні курсу в учнів розвиваються навички інтерпретації карт, інфографіки та супутникових знімків, включно з усвідомленням їхніх обмежень і можливих спотворень, а також здатність перевіряти джерела, використовувати офіційні ресурси.

Медіаграмотність є невід'ємною частиною вивчення фізичної географії України, сприяючи формуванню всебічно розвинених здобувачів освіти. Вона допомагає не лише засвоювати факти про рельєф, клімат і внутрішні води, але й розвивати критичне мислення в цифровому світі. Інтеграція медіаграмотності в уроки робить освіту сучасною та ефективною, готуючи учнів до викликів інформаційного суспільства. У майбутньому, з розвитком III та віртуальної реальності, роль медіаграмотності тільки зростатиме. Освіта повинна адаптуватися, роблячи акцент на етичному використанні медіа.

Список використаних джерел:

1. Міністерство освіти та науки України. Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів середньої освіти (автори Запотоцький С. П., Карпюк Г. І.,

Гладковський Р. В. та ін). Київ, 2021. 54 с. URL: <https://surl.it/okfekj>.

2. Созанська С., Каленич В. Сучасна українська медіаосвіта: проблеми та перспективи розвитку. URL: <https://surl.li/lsanws>.

3. Чубрей О. С., Мельник Н. В., Мельник А. В., Підгірна В. Н. Особливості впровадження медіаосвіти як важливої складової модернізації освітньої галузі в Україні. Наука і техніка сьогодні. Серія Педагогіка. К.: Видавнича група «Наукові перспективи». №10(24). 2023. С. 340-349.

4. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. К.: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2017. 319 с.

Віта МИХАЛИК

магістрантка II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – доц. Богдан ГАВРИШОК

ІНТЕРАКТИВНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЗНИЖЕННЯ СТРЕСУ ТА ПІДТРИМКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

Сучасна школа функціонує в умовах підвищеної нестабільності, що особливо відчутно у періоди тривоги, дистанційного навчання, зміни режимів і загального психологічного тиску. Учні дедалі частіше стикаються зі станами втоми, тривожності та емоційного виснаження. Педагогічна практика свідчить, що традиційні методи навчання інколи не здатні забезпечити позитивне емоційне середовище. Тому особливої уваги потрібно приділяти застосуванню інтерактивних технологій, які дозволяють зменшити стрес і водночас підвищити мотивацію та залучення учнів.

У працях О. Єльнікової [1] підкреслюється, що інтерактивні методи мають значний психоемоційний потенціал, а О. Пометун і Л. Пироженко [5] розглядають їх як базовий інструмент формування позитивного навчального досвіду. На уроках географії інтерактивність не лише активізує мислення, а й створює атмосферу співпраці, що важливо для психологічної рівноваги школярів.

Залежно від мети навчального процесу й способу організації навчальної діяльності, вслід за О. Пометун і Л. Пироженко [5], інтерактивні технології вважаємо за доцільне умовно поділити на шість основних груп:

1. Психологічний потенціал інтерактивного навчання;
2. Інтерактивні технології кооперативного навчання;
3. Колективно-групові інтерактивні технології;
4. Технології вирішення дискусійних питань;
5. Технології ситуаційного моделювання;